

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

факультет журналістики

кафедра прикладної лінгвістики та літературознавства

кафедра іноземних мов

кафедра журналістики

кафедра філософії

**КОНЦЕПТИ, ДИСКУРС І ЕТИКА КОМУНІКАЦІЇ: ЛІНГВІСТИЧНІ,
ЖУРНАЛІСТСЬКІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ**

Матеріали міжкафедрального круглого столу

27 березня 2026 року

Одеса – 2026

**УДК 81'42:174.4:070(049.2)
К653**

Круглий стіл проведено відповідно до наказу ректора Національного університету «Одеська юридична академія» від 03 березня 2026 р. № 462-59

Організаційний комітет конференції:

Голова оргкомітету:

Мінас АРАКЕЛЯН – проректор з наукової роботи, доктор юридичних наук, професор.

Заступники голови оргкомітету:

Олена СКАЛАЦЬКА – декан факультету журналістики, доктор філософських наук, професор.

Мирослава МАМИЧ – завідувач кафедри прикладної лінгвістики та літературознавства, доктор філологічних наук, професор.

Олексій ФЕДОТОВ – начальник науково-дослідної частини, доктор юридичних наук, професор.

Робоча група:

Юлія ТОМЧАКОВСЬКА – завідувач кафедри іноземних мов, доктор філологічних наук, доцент.

Вікторія КОЛКУТІНА – завідувач кафедри журналістики, доктор філологічних наук, професор.

Ігор ШАМША – в.о. завідувача кафедри філософії, кандидат філософських наук, доцент.

Анастасія КІСЕЛЬОВА – доцент кафедри прикладної лінгвістики та літературознавства, кандидат філологічних наук, доцент.

Таїсія ІВАНІЙЧУК – директор наукової бібліотеки НУ «ОЮА»

Метою круглого столу було осмислення ролі мови, комунікації та дискурсивних практик у сучасному суспільстві, а також етичних засад інформаційної взаємодії в умовах розвитку медіа й цифрових технологій. Учасники обговорили проблеми медійних маніпуляцій, поширення фейкової інформації, етики комунікації, меж свободи слова та впливу соціальних мереж і генеративного штучного інтелекту на суспільну свідомість. Окрему увагу приділено лінгвістичним і філософським аспектам формування смислів, істини та відповідальності за комунікативні дії. У підсумку наголошено на важливості критичного мислення та формування етично відповідального інформаційного середовища.

Матеріали та пристатейна література публікуються в авторській редакції. За достовірність фактичної інформації у публікаціях відповідальність несуть автори.

Концепти, дискурс і етика комунікації: лінгвістичні, журналістські та філософські виміри : матеріали міжкафедр. круглого столу (м. Одеса , 27 березня 2026 р) / упоряд.: М. В. Мамич. Одеса : НУ «Одеська юридична академія», 2026. 110 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/32787> ;DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.32787>

© НУ «Одеська юридична академія», 2026

Сташук Т.

Лексичні особливості англомовних астрологічних прогнозів70

Строченко Л.

Концептуалізація феномену геніальності в англомовних наївній і науковій картинах світу.....74

Телецька Т.

Репрезентація концепту «свобода» у політичному дискурсі (на матеріалі промов Е. Макрона).....78

Томчаковська Ю.

Концепт *waag* в англомовному медіадискурсі.....81

Томчаковський О.

Освітній дискурс як полікодовий феномен..... 85

Тупікова Т.

Англійські запозичення в сучасній німецькій юридичній термінології та проблеми їх перекладу українською мовою.....88

Чубук О.

Платформізація журналістики і нова логіка побудови медіаісторій.....92

Шамша І.

Музика як комунікація: антропологічні засади.....97

Шевченко-Бітенська О.

Юридична термінологія в умовах цифровізації права: тенденції, трансформації та європейський вимір.....102

Ігор ШАМША

кандидат філософських наук, доцент,

в.о. завідувача кафедри філософії

Національний університет

«Одеська юридична академія»

МУЗИКА ЯК КОМУНІКАЦІЯ: АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Як зазначалося в попередніх публікаціях, в процесі комунікації дуже важливо визначити, який з елементів внутрішнього світу людини постає джерелом комунікації, який саме суб'єкт комунікує. Варіантів тут два – дух, або душа людини. Традиційний філософський дискурс про комунікацію (зокрема, німецька комунікативна філософія – К.-О.Апель, Ю.Габермас, В.Гьосле, Г.Йонас, К.Маєр-Абіх, тощо) розуміє комунікацію як продукт духу: рефлексивної та предметної свідомості. Проте, душа людини також може поставати джерелом комунікації. Хоча, в першій половині ХХ століття, виникло декілька понять, які революційно змінили традицію раціоналістичного ставлення до комунікації, дослідження в цьому напрямі й по сьогодні постають перспективними, потенціал запропонованих понять залишається не розкритим.

В першій половині ХХ століття завдяки представникам німецької антропологічної школи, та іншим талановитим дослідникам, стає зрозумілим, що логікою володіє не лише свідомість – логіка є і у почуттів, і у міфу. Такі поняття як «логіка почуттів», «логіка міфу» зламали традиційну дихотомію «логічне – а-логічне», згідно з якою почуття мислилися як дещо *а-логічне*, дещо протилежне, ніж логіка. Ця дихотомія створювала абсурдну ситуацію – люди в своїх комунікативних практиках кожного дня активно застосовують логіку почуттів, проте гуманітарні науки мислять почуття як деякий хаос, який існує на противагу порядку (логіці рефлексивної та предметної свідомості), якимось «чорним, ящиком», в якому нічого неможливо

зрозуміти. Підкреслимо, що наукове переконання в а-логічності почуттів, спокійно співіснувало з розумінням того, що після вираження зневаги, навряд чи варто розраховувати на побачення, або – що в певних випадках, навпаки, можна розраховувати. Висловлюючись філософською мовою, логіка пізнання світу вступила в суперечність з об'єктивною реальністю. Звернення уваги на те, що у почуттів є своя логіка, якраз і вирішує цю суперечність, а душа людини стає повноцінним предметом дослідження. Окрім видів знання, в яких душа людини традиційно була предметом дослідження (релігія та психологія), душею почала цікавитися і філософська антропологія, яка відноситься до царини філософських галузей знання. Проте, проблема філософського дослідження душі полягає в категоризації – філософія, якби на неї не дивитися, постає категоріальним мисленням, а душу важко «категоризувати». Для дослідження душі не підходять ані «інструменти» рефлексивної свідомості, ані (тим більше) «інструменти» свідомості предметної. Душа людини взагалі постає дуже важким предметом для дослідження, що і є причиною не розгорнутого потенціалу таких понять як «логіка чуттів».

Категоризація духу – прямо навпаки, вже непогано розроблена. Як категоріальне мислення філософія нараховує багато систем *категорій* – це системи Арістотеля, І. Канта, Г. В. Ф. Гегеля тощо. Проте, в першій половині ХХ століття у фундаментальній онтології М. Гайдеггера висловлює думку про те, що категорії постають занадто грубими «інструментами» мислення і пропонує на зміну категоріям *екзистенціали* – способи людини бути (собою, а не кимось іншим). Філософія постмодернізму на хвилі відмови від всього універсального, доводить тенденцію відмови від категорій до крайнощі. Замість категорій, або екзистенціалів пропонуються *концепти*. В будь-якому випадку, різноманітні філософські системи пропонують щось, на що спирається мислення – категорії, екзистенціали, або концепти. Але, немає такої філософської системи, яка взагалі ні на що не спирається.

Категорії постають «інструментами» мислення, якими користується рефлексивна свідомість (розум). Предметна свідомість спирається на свої форми мислення – поняття, судження, умовисновок. Але на що спирається душа людини? Чи є в неї якась структура? Так, є. Для розуміння душі людини більше підходять архетипи масового несвідомого К. Г. Юнга – аніма, анімус, тінь, самість, мудрець, герой та інші. На думку К. Г. Юнга, байдуже в якій послідовності розглядати архетипи, та їхній список може розширюватися нескінченно – архетипи це усталені паттерни поведінки, які якраз і дозволяють досліджувати душу людини (Юнг, 2024 : 47).

Ідея, яку ми бажаємо запропонувати в цьому тексті, полягає в тому, що для структурування змісту душі, для, так сказати, її «категоризації», можна використовувати не лише архетипи масового несвідомого, які запропонував К. Г. Юнг а й музику. Тисячоліттями музика відмінно презентує стихію людських емоцій – музика висловлює й гармонію, й тугу, й помсту, й розпач, й радість – взагалі повний спектр емоцій, на які тільки може бути спроможною людина. Музика допомагає реалізувати архетипи, а архетипи виражаються у музиці – відповідно до того етапу розвитку душі, на якому вона знаходиться.

Антропологічними засадами музики як комунікації між людьми на рівні душі людини, на наш погляд, постають наступні.

Перша засада: Музика уможливорює комунікацію між людьми майже з перших етапів існування людства, ще до виникнення і філософії, і філософської антропології, і вчення К. Г. Юнга про архетипи. Тобто, музика є простішою та природнішою комунікацією, ніж звичні сучасній людині дискурси.

Друга засада. Музика закриває необхідність у комунікації людини, на всіх рівнях – вона дозволяє комунікувати людині не лише з людиною, а й – зі всесвітом, богом, з людством (причому, не тільки з теперішнім людством, а й з минулим). Взагалі музика дозволяє утворити зв'язок між теперішнім та минулим-майбутнім, відчувати та пережити історію заново.

Третя засада. Музика постає єдністю якості та кількості – в ній певна відстань у сантиметрах, товщина струни у міліметрах, дозволяють (або не дозволяють) досягнути певного (гармонійного, чи не-гармонійного звуку). Першим цю єдність побачив Піфагор Самоський, який постає автором слова «філософ». Піфагор, як відомо, був не лише видатним математиком, але й філософом, містиком, політиком та музикантом. Його вчення називають «гармонією сфер». Сфери – це зірки та планети – сонце, місяць, юпітер тощо. А гармонія – це інша назва для слів «порядок» та «музика». Якщо гармонію розуміти як музику, то *гармонія сфер* перетвориться на *музику сфер*. Планети і зірки мають певний ритм в своєму русі, і вони відтворюють щось на зразок «музики», яку не можна почути. Це – «музика» світобудови.

Четверта засада. Музика постає принципово *людиновимірною* практикою – адже кількість (міліметрів, сантиметрів, грамів та кілограмів) переходить в певну якість – у якість емоцій, які можна передати, або відчувати за допомогою музики. Це дозволяє через музику висловлювати емоції, вона опосередковує математику і світ почуттів людини.

П'ята засада. На наш погляд, принципова *людиновимірність* музики, створює єдино можливий ракурс розгляду технологічних досягнень людства. Саме людиновимірність музичних інструментів, або носіїв інформації – не дозволяє дискурсам щодо музики, обвалитися у світогляд *прогресизму* (прогресу заради прогресу). Саме цим, на наш погляд, можна пояснити циклічне повернення музичної спільноти до аналогових пристроїв відтворення звуку, життєстійкість вінілових платівок та касет в якості носіїв інформації. Помилково вважати, що причиною тут постають інтереси корпорацій та агресивна реклама. Може такі інтереси і є, але у філософсько-антропологічному вимірі принципово важливою постає людиновимірність аналогової техніки, яка не дозволяє в секунду часу втиснути гігабайти інформації, як це дозволяє зробити цифрові носії інформації. В аналоговому ландшафті меломан мислить альбомами, а не окремими треками, виходячи з цілісності задумки художника.

Засада шоста. Музика – це трансцендентальний феномен, вона долучає одиничну людину до всесвіту, трансцендує. Вона дозволяє здійснитися над буденністю, сягнути істини буття.

Ці антропологічні засади, на наш погляд, дозволяють розглядати музику як повноцінну комунікацію – комунікацію, в якій душі людей можуть спілкуватися без посередників. Також цікаво, що музика створює певну емоційну структуру, емоційну «абетку», вона має позначення і логіку переходу усіх почуттів. Цей аспект, на наш погляд, постає дуже перспективним у подальших дослідженнях.

Література

1. Юнг, К. Г. (2024). Концепція колективного несвідомого // Архетипи і колективне несвідоме. Київ. Видавництво «Центр учбової літератури». С. 45–58.